

Ilmoitus yhdenvertaisuusvaltuutetulle

Pirkanmaan hyvinvointialueen vammaispalvelulain mukaisten liikkumisen tuen myöntämisperusteet 1.1.2025

Liikkumisen tuen palvelut ovat palveluja, jotka mahdollistavat vammaisten henkilöiden yhdenvertaista osallisuutta ja itsenäistä liikkumista yhteiskunnassa. Toimivat liikkumisen tuen palvelut ovat edellytys vammaisen henkilön itsenäiselle elämälle, omassa kodissaan asumiselle, työssäkäynnille, osallisuuteen yhteiskunnassa ja yhdenvertaiseen elämään.

Pirkanmaan hyvinvointialueen (Pirhan) liikkumisen tuen palvelujen järjestämisestä puuttuu nyky muodossaan kokonaan asiakasosallisuus, vammaisten oman äänen kuuluminen, yksilöllisten ratkaisujen mahdollisuus ja joustavuus palvelujen järjestämisessä. Kohtuullisten mukautusten epäminen vammaisilta on syrjintää. Liikkumisen tuen hankinnoissa ja hankintojen suunnittelussa ei toteudu palvelujen laadun arviointi tai asiakasosallisuus. Hyvinvointialueen vammaisneuvostoa ei ole kuultu tai osallistettu palvelujen suunnittelussa.

Toiminnallinen lähikunta-ajattelu ei toimi Pirkanmaan hyvinvointialueella. Pääosa palveluista on keskitetty Tampereelle, eikä maantieteellisesti laajalla hyvinvointialueella 50 kilometrin kyytialuerajaus ole riittävä palvelujen saatavuuden kannalta hyvinvointialueen reunamilla asuville henkilöille. Vammaiset ovat hyvin eriarvoisessa asemassa asuessaan muualla kuin Tampereen naapurikunnassa. Toiminnallisen lähikunnan pitäisi perustua siihen, että kaikkien Pirkanmaalla asuvien tulisi päästä Tampereelle, jossa sijaitsee erilaiset toimistot ja virastot, kulttuuri- taide-, urheilutapahtumat jne.

Myöntämisperusteissa ei tulisi olla kategorisia kilometrimääriä, vaan myöntämisen tulee perustua aina tapauskohtaiseen arviointiin. Esimerkiksi 50 kilometrin yläraja merkittävään lähikuntaan on lain tarkoittamaa oikeutta rajatumpi. Oikeuskäytännössä kohtuullisena on pidetty 70–80 kilometrin matkaa.”

Lisäksi yksilöllisten tarpeiden mukaan toiminnalliseen kuntaan tulee sisällyttää vammaiselle henkilölle merkitykselliset kunnat, joissa asuu läheisiä tai merkityksellisiä ihmisiä tai tarve säännöllisesti kulkea. Asiakasta pitäisi kuulla kuljetuspalvelupäätöksiä tehtäessä tosiasiallisesti eikä niin, että henkilön toiminnalliseksi matkustusalueeksi määrittyy ainoastaan naapurikunnat. Liikkumisen tuen päätöksen tulee perustua yksilölliseen tarpeeseen ja yksilölliseen harkintaan (kts. vammaisneuvoston lausunto).

Pirkanmaan hyvinvointialueella ei ole äkkilähtöoikeutta, kuten useimmilla muilla hyvinvointialueilla. Äkkilähtöoikeuden tarve on korostunut erityisesti nyt, kun vuoden 2025

alussa kuljetuspalvelujen tilausajat muuttuivat siten, että kyyti on tilattava viimeistään 2 tuntia ennen tarvetta aiemman tuntia ennen tilaamisen sijaan. Yksilölliseen tarpeeseen perustuvat päätökset ja erityistilanteisiin pääseminen on vaikeutunut. Päätöksen saaminen erityistarpeisiin nopealla aikataululla ja matkustusalueesta poiketen tai aiemmasta päätöksestä poiketen ei toimi, jolloin yhdenvertaisuus muuhun väestöön suhteessa on syrjivää. Vammaissosiaalityön päätöksentekijän harkintavalta on liian tiukkaan säädelyä eikä yksilölliset tarpeet toteudu. Vammaisneuvosto on vedonnut yksilöllisiin tarpeisiin ja harkintavaltaan toistuvasti lausunnoissaan. Myös aluehallitus on asiaan ottanut kantaa (mm. ponsi Vammaispalvelulain mukaisten palvelujen myöntämisperusteista), mutta ponnella ei ole ollut vaikutusta viranomaisten päätöksissä yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisen toteutumisessa.

Vammaisneuvosto on lausuntojen avulla pyrkinyt saamaan myöntämiskriteereihin joustavuutta, yksilöllisyyttä ja vastaamista äkillisiin kuljetustarpeisiin mm. esittämällä, että myöntämiskriteereihin lisättäisiin 4 nk. 'heti lähtöoikeus' -matkaa kuukaudelle. Lisäksi joustavuutta toisi vammaisneuvoston ehdotus, jossa mahdolliset 4 käyttämättä jäävää matkaa voisi siirtää seuraavalle kuukaudelle. Tällä hetkellä on mahdollisuus lainata seuraavalta kuukaudelta 4 matkaa kuluvalle kuukaudelle, mutta ei toisinpäin.

Tiedottaminen muutoksista

Asiakkaat saivat tiedon taksien tilausajan muuttumisesta tunnista kahteen tuntiin YLE-uutisista tai soittaessaan kyytiä itselleen. Tiedottaminen on vammaisia henkilöitä syrjivää. Tiedonkulku ei toteudu saavutettavasti. Vammaisilta asiakkailta on heitä kuulematta poistettu oikeus ottaa kyyti taksitolpalta. Muutoksia toimintatapaan on tehty myös 11.2.2025 tiedotteella Pirkkalan aiempien vakitaksienkoskien päivätoimintakyytejä muuttumisesta 3.3. alkaen ryhmäkuljetuksiksi ilman, että asiakkaita ja omaisia on kuultu, tiedotettu ajoissa tai annettu päätös kuljetuspalvelun muutoksesta, josta voi valittaa. Osalla näistä kehitysvammaisista on yksinkulku- ja vakitaksioikeus eivätkä yksilöllisen tarpeensa, autisminsa piirteiden tai esimerkiksi vaikean epilepsian vuoksi voi käyttää ryhmäkuljetusta tai kuljettajaa, joka ei tunne asiakasta erittäin hyvin ja ole hänelle tuttu. Tiedottaminen on syrjivää ja laitonta tehdä muutoksia aiempiin päätöksiin vastoin yksilöllisiä tarpeita ja asiakasta kuulematta. Kuljetukset aiheuttaneet asiakkaille nyt paljon henkistä oireilua ja turvattomuutta, kun kuljettaja vaihtuvat jatkuvasti, eivät tunne kehitysvammaisen yksilöllisiä tarpeita kyydin suhteen asioita, eivätkä osaa korvaavia kommunikointikeinoja tai edes suomenkieltä kaikki.

Vammaisneuvoston tekemä oikaisuvaatimus

Vammaisneuvoston puheenjohtajisto teki oikaisuvaatimuksen aluehallituksen 2.12.2024 tekemästä päätöksestä, koska vammaisneuvoston antama lausunto ei ollut aluehallituksen kokouksen liitemateriaalina.

”Oikaisuvaatimuksen mukaan vammaisneuvosto huomauttaa, että vammaisneuvoston antama lausunto ei ole ollut liitteenä aluehallituksen käsittelyn yhteydessä. Lausunnon tulee olla aluehallituksen pöytäkirjan esityslistassa ja kokouspöytäkirjassa mukana. Aluehallituksen päätös on kumottava ja myöntämisperusteet käsiteltävä aluehallituksessa uudelleen niin, että vammaisneuvoston lausunto on liitetty mukaan. Vammaisneuvoston lausunnossa esille tuodut yhdenvertaisuutta ja yksilöllisyyttä koskevat täydennykset on lisättävä myöntämisperusteisiin.”

Esittelijä katsoi, että vammaisneuvoston puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan allekirjoittama oikaisuvaatimus oli vammaisneuvoston laatima, ei oikaisukelpoinen vaatimus eikä kuljetuspalvelujen myöntämiskriteereitä otettu uudelleen käsittelyyn. Allekirjoittaneet eivät tehneet oikaisuvaatimusta vammaisneuvoston allekirjoituksella vaan yksityishenkilöinä. Oikaisuvaatimusta ei kuitenkaan käsitelty. Perusteena oli, että vammaisneuvosto ei ole toimielin, joka voisi tehdä oikaisuvaatimuksen vaan oikaisuvaatimus olisi pitänyt tehdä yksityishenkilönä.

17.2.2025 aluehallituksen kokouksen pykälässä 55 oikaisuvaatimus vammaispalvelulain mukaisen liikkumisen tuen myöntämisperusteista pöytäkirjalle on kirjoitettu;

”Aluehallituksen 2.12.2024 päättämällä myöntämisperusteilla varmistetaan, että lakisääteisten palveluiden järjestäminen ja myöntäminen hyvinvointialueella tapahtuu yhdenvertaisesti ja vammaisten henkilöiden yksilölliset tarpeet huomioiden. Asiakkaan yksilöllisen tilanteen arviointi ja huomioiminen sisältyy vammaispalvelulain mukaiseen päätöksentekoon ja on osa sosiaalityötä. Myöntämisperusteet eivät kavenna sosiaalityöhön kiinteästi sisältyvää yksilöllistä harkintaa, mutta antavat yhdenmukaisen pohjan viranhaltijoiden päätöksenteolle ja turvaavat kaikkien asiakkaiden yhdenvertaista kohtelua. Myöntämisperusteisiin ei pääsääntöisesti kirjata lakitekstejä tai toisteta sisältöä, joka ilmenee laista.”

Aluehallituksen päätöksenteossa käytettävissä olleet materiaalit ja esittelyn yksipuolisuus

Aluehallituksen kokouksissa on kuultu palvelujohtajaa asiantuntijana. Vammaisneuvoston näkemys on, että:

- Neuvoston asiantuntemus on ohitettu.
- Vammaisten osallistaminen ei toteutunut.
- Neuvoston lausunnolla ei ole ollut tosiasiallista vaikutusta päätöksentekoon.
- Vammaisneuvoston edustajaa ei ole kuultu asian esittelyn yhteydessä aluehallitukselle, jolla olisi ollut erityinen merkitys yksilöllisen tarpeen selvittämiseksi

Koska neuvoston asiantuntijuus on jätetty hyödyntämättä ja koska päätökset on tehty ilman myöntämiskriteereiden avaamista joustavammaksi ja yksilöllisemmiksi, esittelijän näkemys yksilöllisen tarpeen ja harkintavallan toteutumisesta kärsii oleellisesti.

Vammaisneuvoston näkemyksen, sen jäsenten omien kokemusten ja kuljetuspalveluista neuvostolle annettujen palautteiden perusteella kuljetuspalveluita koskevissa päätöksissä on runsaasti yhdenvertaisuutta ja yksilöllisten tarpeiden huomiotta jättämistä, kuljetuspalveluiden rajaamista ja siten myöntämisperusteissa olevaa syrjintää.

Vammaisneuvoston edustajan kuuleminen aluehallituksen kokouksessa 17.2.2025 olisi ollut tarpeen, kun selvitettiin kuljetuspalveluiden myöntämiskriteerien yksilöllisten päätösten toteutumista käytännössä, jotta aluehallituksella olisi ollut todellisuuteen perustuvaa tietoa yksilöllisyyden toteutumisesta päätöksentekoa varten. Yksilöllisellä harkinnalla on oleellinen merkitys vammaiselle henkilölle. Vammaisneuvosto katsoo, että asia on esitelty aluehallitukselle yksipuolisesti ja esittely syrjii vammaisia henkilöitä päätöksentekoprosessissa.

Toimintatapamuutokset, laatuongelmat ja kyytien saatavuus

Kuljetuspalvelujen tiukat toimintatapaohjeistukset, jotka koskevat ohjeistuksia ja kyytien tilaamista, ovat syrjiviä ja heikentävät vammaisten yhdenvertaisuutta. Kuljetuspalvelujen laatuongelmista, pitkistä odotusajoista tai kyydin kokonaan tulematta jäämisestä aiheutuu asiakkaalle terveydellisiä ja taloudellisia ongelmia (esimerkiksi kun ei pääse töihin suunnitellusti). Lisäksi menojen peruuntumisien/viivästymisien vuoksi oikeus yhdenvertaisen liikkumiseen jää toteutumatta. Taloudellisia menetyksiä syntyy myös tilatuista palveluista, kuten fysioterapiasta tai parturista, johon ei pääse, kun kyyti ei tule. Asiakkaat ovat kertoneet joutuvansa maksamaan tilaamastaan palvelusta. Lisäksi turhat odotukset ulkona aiheuttavat terveydellisiä ongelmia ja sairastumisia.

Kuljetuspalveluhankinnoissa ei näy palvelujen laatu tai sen arviointi. Kuljetuspalvelujen kuljettajilla tulisi olla riittävä pätevyys vammaisten henkilöiden erityistarpeiden huomiointiin ja niistä vastaamiseen. Kuljettajien kommunikointi- ja vuorovaikutustaidot ovat osoittautuneet puutteellisiksi. Hankinnoista vastaavan toimijan tai hyvinvointialueen korvaus-/hyvitysvelvollisuus vammaiselle aiheutuneesta haitasta ja yhdenvertaisen liikkumisen toteutumatta jäämisestä tulisi määritellä riittävästi ja selkeästi.

Pirkanmaan hyvinvointialueen vammaisneuvosto pyytää yhdenvertaisuusvaltuutetun ottavan kantaa vammaisiin henkilöihin kohdistuvasta syrjinnästä.

Epäilyimme syrjinnästä koskevat yhdenvertaista oikeutta liikkumiseen muuhun väestöön verraten ja vammaisten henkilöiden keskinäiseen yhdenvertaisuuteen hyvinvointialueella. Pyydämme kannanottoa mm.

- vammaispalvelulain mukaisen liikkumisen tuen myöntämisperusteiden osalta
- asiakkaille tehdyistä tiukoista toimintatapaohjeista
- vammaisen henkilön liikkumisen tuen palvelujen laadun puutteellisuuksista
- hyvinvointialueen korvaamisvelvoitteiden puuttumiseen.
- aluehallituksen esittelijän yksipuolisesta esittelymahdollisuudesta syrjinnän näkökulmasta, koska vammaisneuvoston edustajaa ei ole kuultu yhdenvertaisesti aluehallituksen toimesta eikä vammaisneuvoston edustajalla ole ollut mahdollisuutta selvittää palvelujen yksilöllisen ja yhdenvertaisen toteutumisen tilannetta asiakkaan näkökulmasta

LIITTEET

Aluehallituksen 2.12.2024 hyväksymät vammaispalvelulain mukaiset kuljetuspalvelujen myöntämiskriteerit 1.1.2025 alkaen:

<https://www.pirha.fi/documents/d/guest/vammaispalvelulain-mukaisen-liikkumisen-tuen-myontamisperusteet>

Oikaisuvaatimuksen käsittely:

<https://pirha.cloudnc.fi/fi->

[FI/Toimielimet/Aluehallitus/Kokous_1722025/Oikaisuvaatimus_vammaispalvelulain_mukai\(27966\)](https://pirha.cloudnc.fi/fi-)

Toimintaohjeet liikkumisen tuen palveluihin:

<https://www.pirha.fi/documents/d/guest/kuljetuspalveluiden-asiakasohje-2025>

<https://www.tuomi.fi/wp-content/uploads/2024/10/Pirhan-asiakkaiden-toimintaohje-kehitysvammaisten-tyo-ja-paivakeskuskuljetuksiin-24.pdf>

Liitteenä: Pirha tiedote 11.2.2025: Muutos työ- ja päivätoiminnan kuljetusten järjestämistapaan